

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра етнології і археології

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРИЧНА ЕТНОГЕОГРАФІЯ»**

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Освітня програма «Етнологія»

Спеціальність В9 «Історія та археологія»

Затверджено на засіданні
кафедри етнології і археології
Протокол № 6 від 11 грудня 2025 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	«Історична етногеографія»
Викладач (-і)	Солонець Ірина Федорівна, к.і.н.
Контактний телефон викладача	(0342) 59-61-87
E-mail викладача	iryna.solonets@cnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний Вибіркова навчальна дисципліна.
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год: 12 годин лекцій, 18 годин семінарських занять, 60 годин самостійна робота
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Щочетверга з 15.00 год. до 17.00 год. у 615 аудиторії ГК
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Навчальна дисципліна «Історична етногеографія» сприяє поглибленню знань студентів про основні принципи та методику ретроспективних досліджень, історію розвитку історичної географії, чинники впливу на природно-історичний процес та особливості його вивчення, ретроспективно-географічний розвиток світу та території сучасної України, етногенез та етнічні процеси.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Мета курсу: оволодіння здобувачами теоретичних знань щодо взаємодії природи і людини, впливу географічного чинника на розвиток людського суспільства загалом та етносів зокрема на різних етапах історичного розвитку.</p> <p>Цілі курсу:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ознайомлення студентів з теоретичними та методологічними засадами історичної етногеографії; - ознайомлення із важливістю географічного фактору в історії суспільного розвитку та роллю природного середовища а антропогенезі, етногенезі, в соціально-економічному і культурному розвитку суспільства; - виокремлення особливостей географії виробництва на різних етапах історії; - показ історії формування політичної карти світу, сучасного світового господарства, сучасного населення світу, матеріальної та духовної культури; - формування умінь і навичок роботи студентів з різними джерелами історико-географічної інформації; - визначати роль географічних факторів у розвитку суспільства; - виявляти вплив природних умов на особливості розселення та господарської діяльності людей; - аналізувати етнічні процеси у світі та в окремих регіонах і країнах. 	

4. Програмні компетентності та результати навчання

Загальні компетентності:

- ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу на основі розуміння історичної етногеографії.
- ЗК02. Здатність працювати автономно.
- ЗК03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- ЗК05. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з географії, антропології, економіки, історії).
- ЗК08. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

Спеціальні (фахові) компетентності

- СК01. Здатність виявляти та досліджувати історичні, етнографічні, географічні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти, узагальнювати інформацію, пов'язану з розвитком етногеографії.
- СК02. Здатність здійснювати історичні та етнологічні дослідження з проблем історичної етногеографії, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук.
- СК03. Здатність презентувати та обговорювати результати досліджень з історичної етногеографії.
- СК08. Здатність працювати в міжнародному контексті і реалізовувати спільні проекти у сфері етнології з європейськими та євроатлантичними інституціями.
- СК09. Здатність використовувати сучасні цифрові інструменти і технології для проведення досліджень та професійної діяльності.
- СК11. Здатність планувати і виконувати наукові дослідження в галузі історії, географії та етнології.

Програмні результати навчання

- ПР01. Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми історичної етногеографії, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень у даній сфері.
- ПР04. Застосовувати сучасні цифрові інструменти і технології для пошуку, збереження і оброблення інформації, у тому числі для виконання наукових досліджень і реалізації освітніх та інноваційних проєктів.
- ПР05. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії, етнології, географії, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки.
- ПР08. Розширювати актуалізовану джерельну базу за рахунок введення до наукового обігу архівних джерел, опрацювання фондів музеїв, участі у наукових й етнографічних експедиціях.
- ПР10. Узагальнювати результати власних наукових досліджень і презентувати їх у доповідях, публікаціях державною та іноземною мовами із дотриманням принципів академічної доброчесності та професійної етики.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12
семінарські заняття	18
самостійна робота	60

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
---------	---------------	------------------------	-----------------------------

2-й семестр	032 «Історія та археологія» освітня програма «Етнологія»	1-й курс	вибірковий
Тематика навчальної дисципліни			
Тема	кількість год.		
	лекції	семінари	самост. роб
Тема 1. Історична етногеографія як навчальна та наукова дисципліна.	2		6
Тема 2. Розвиток історичної етногеографії до епохи Великих географічних відкриттів.	2	4	4
Тема 3. Історична етногеографія Нового часу (Західна Європа та Америка).	2	4	10
Тема 4. Історична етногеографія Нового часу (Азія. Африка. Австралія та Океанія).		2	6
Тема 5. Історична етногеографія Новітнього часу.	2	4	12
Тема 6. Культурно-господарська адаптація етносів до природніх умов.	2	2	10
Тема 7. Етногеографія українців.	2	2	12
ЗАГ:	12	18	60
6. Система оцінювання навчальної дисципліни			
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Підсумковий контроль рівня знань та успішності здобувачів відбувається у формі заліку. Підсумковий бал складається з суми підсумкового балу за семінарські заняття (максимально 40 балів), балу за контрольну роботу (максимально 40 балів) і балу за індивідуальну роботу (максимально 20 балів) та в сукупності становить максимально 100 балів.		
Вимоги до письмової роботи	Написання письмової контрольної роботи (можливий варіант задачі тестування у системі дистанційного навчання) є обов'язковим для виставлення підсумкової оцінки. У випадку, якщо здобувач не написав контрольну роботу/ не склав контрольний тест, він вважається таким, що не виконав усіх видів робіт, що передбачаються навчальним планом за семестр з даної дисципліни. Контрольна робота включає: 4 теоретичні завдання (оцінюються по 10 балів кожне) або 40 запитань у системі дистанційного навчання.		
Семінарські заняття	У ході поточного контролю здійснюється усне та письмове опитування з тем, передбачених для семінарських занять. Також здійснюється контроль самостійної роботи відповідно до визначеної тематики. Оцінювання знань та науково-пошукової роботи здобувачів на семінарських заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою.		
Самостійна робота та індивідуальне завдання	Самостійна робота здобувача є основним видом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час. Метою самостійної роботи є вдосконалення навичок і вміння працювати з науковою літературою та джерелами.		

	Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем здійснюється у вигляді тестового контролю та підготовки презентації по обраному етносу та його історичного розвитку і формуванні.
Умови допуску до підсумкового контролю	Форма і терміни семестрового контролю визначаються навчальним планом. Здобувач допускається до підсумкового контролю за умови відпрацювання усіх «заборгованостей» і виконання усіх видів робіт.
Підсумковий контроль	Семестровий підсумковий контроль проводиться у формі заліку. Для того, щоб одержати залік, необхідно виконати всі види роботи і набрати не менше 50 балів. <i>Підсумковий бал</i> складається з суми <i>підсумкового балу за семінарські заняття (максимально 40 балів), балу за контрольну роботу (максимально 40 балів) і балу за індивідуальну роботу (максимально 20 балів)</i> та в сукупності становить максимально 100 балів.

8. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи:

Контрольна письмова робота має бути виконана на 7 семінарському занятті. У якості індивідуального завдання здобувач замість підготовки презентації, може підготувати до друку тези конференції, присвячені тематиці своєї кваліфікаційної роботи. Тези чи стаття мають відповідати усім вимогам, містити наукову новизну та належно оформлений бібліографічний апарат.

Академічна доброчесність:

Як викладач, так і здобувач, повинні дотримуватися «Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» та Кодексу честі ПНУ <https://pnu.edu.ua/polozhennia-pro-zapobihannia-plahiatu/>

У випадку запозичених робіт, відсутності посилань на використані джерела, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування) викладач виставляє негативну оцінку та пропонує студентові повторно виконати необхідний вид роботи.

Відвідування занять:

Відвідування занять та активна участь у роботі семінарів є обов'язковою умовою успішного складання заліку з курсу. Участь у семінарських заняттях може проходити у таких формах: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії тощо.

Політика курсу передбачає прездачу усіх невиконаних завдань в силу запізнь на заняття або пропущених пар без поважних причин. За умови відсутності на лекції чи семінарському занятті, отримання негативної оцінки або ж невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та подачі індивідуальних робіт – четвер, 15.00 год. – 17.00 год.

Пропущене заняття здобувач може «відпрацювати» у формі, визначеній викладачем та кафедрою. Як правило «відпрацювання» проходить в усній формі, вирішенні тестових завдань тощо.

Неформальна освіта: Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.) <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf>

8. Рекомендована література

Основна:

1. Атлас історії України / Ред. кол.: В.А. Смолій (голова), Г.В. Боряк, В.Ф. Верстюк та

- ін. / Упор. Д.В. Ісаєв. Київ : ДНВП «Картографія», 2012. 152 с.
2. Атлас України і суміжних країв / За ред. В. Кубійовича. Львів, 1937. 12 с.
 3. Верменич Я. Адміністративно-територіальний устрій України: еволюція, сучасний стан, проблеми реформування Київ: Інститут історії України, 2009. 364 с.
 4. Дністрянський М. С. Вступ до історичної географії України: Цикл лекцій. Львів, 2007. 44 с.
 5. Економічна історія України: Історико-економічне дослідження: в 2 т. / ред. рада: В. М. Литвин (голова), Г. В. Боряк, В. М. Геєць та ін.; відп. ред. В. А. Смолій; авт. кол.: Т. А. Балабушевич, В. Д. Баран, В. К. Баран та ін.] ; НАН України. Інститут історії України. Київ : Ніка-Центр, 2016. Т. 1. 696 с.
 6. Жупанський Я. Історія географії в Україні. Київ, 2006. 412 с.
 7. Історичний атлас України / Редагування Ю. Лоза; укладачі мап: О. Герасименко, М. Овсенко, В. Бахтіярова, Д. Зуб. Київ: Вид-во «Мапа», 2015. 320 с.
 8. Кандиба Ю. І. Історична географія з основами етнографії: навчально-методичний комплекс. Харків, 2010. 73 с.
 9. Кафарський В. І., Савчук Б. П. Етнологія: підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 432 с.
 10. Корнус О. Г. Історична географія: навчальний посібник. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015. 156 с.
 11. Круль В. П. Ретроспективна географія з основами етнографії: навчальний посібник. Чернівці : Родовід, 2015. 296 с.
 12. Тиводар М. Етнологія: Навч. посібн. Львів: Світ, 2004. 624 с.
 13. Трубочанінов С. В. Історична географія України: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2013. 192 с.
 14. Щодра О. Історична географія України від найдавніших часів до кінця XVIII століття: навч. посіб. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2016. 298 с.

Додаткова:

1. Алфьоров О. Географічні назви за новими даними руської сфрагістики XII ст. Історико-географічні дослідження в Україні: збірка наукових праць. Ч. 12. Київ: Інститут історії України, 2012. С. 6–14.
2. Атлас історії української державності: Українські землі від найдавніших часів до сьогодення / авт.-упор.: В. Грицеляк, І Дикий та ін. Львів: НВФ «Карти і Атласи», 2013. 128 с.
3. Бондаренко Г. В. Спеціальні історичні дисципліни: навчальний посібник. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 424 с.
4. Вортман Д., Гордієнко Я., Майоров М. TERRA UCRAINICA. Історичний атлас України і сусідніх земель. Від кімерійців до сьогодення. Харків, 2018. 224 с.
5. Сосса Р. Історія картографування території України. Київ, 2007. 325 с.
6. Верменич Я. Історична географія й регіоназнавство: наступність і взаємодія. URL:

Викладач Солонець Ірина Федорівна